

Heal-Legal: ανάπτυξη υπηρεσιών νομικής συμβουλευτικής για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν στα ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα

Ηλιάννα Αρακά,¹ Μάριος Μαυρίδης,¹ Πρόδρομος Τσιαβός,¹ Άννα Φράγκου²

¹ Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Δράση HEAL - Legal, mmavridis@gmail.com, araka@uom.gr, prodromos.tsiavos@gmail.com

² Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Μακεδονίας, fragkou@uom.gr

Εισαγωγικά στοιχεία

Ένα από τα σημαντικότερα θέματα που καλείται να αντιμετωπίσει τα τελευταία χρόνια η επιστήμη της πληροφόρησης, η πρακτική της βιβλιοθηκονομίας, αλλά και όσοι ασχολούνται γενικότερα με τη διαχείριση και διάθεση της πληροφορίας, είναι το ζήτημα των ορίων της πνευματικής ιδιοκτησίας και του τρόπου με τον οποίο μπορούν να αυξηθούν τα δικαιώματα των χρηστών προκειμένου να μπορούν οι Βιβλιοθήκες να πραγματοποιούν με αποτελεσματικότερο και αποδοτικότερο τρόπο την αποστολή τους.

Στο παρόν άρθρο προσπαθούμε να θέσουμε τα βασικά ζητήματα που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης στην κοινότητα των Βιβλιοθηκών, να εξετάσουμε τα χαρακτηριστικά των σημαντικότερων από αυτές τις υπηρεσίες σε παγκόσμιο επίπεδο και να εξετάσουμε το βαθμό στον οποίο είναι δυνατόν να αναπτύξουμε μια υπηρεσία στην Ελλάδα που να παρέχεται από το Σύνδεσμο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ) στο σύνολο των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών της χώρας καθώς και στους χρήστες αυτών.

Το άρθρο απαρτίζεται από τα ακόλουθα κεφάλαια: Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται σε αδρές γραμμές ο μεταβαλλόμενος ρόλος των Βιβλιοθηκών ως σημεία ενιαίας και ανοικτής πρόσβασης στη γνώση και οι συνεπαγόμενες ανάγκες νομικής υποστήριξης τόσο των επιστημόνων πληροφόρησης που εργάζονται σε αυτές όσο και των χρηστών που κάνουν χρήση των σχετικών υπηρεσιών. Στο δεύτερο μέρος γίνεται η καταγραφή κάποιων από τις σημαντικότερες εφαρμογές υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης αυτή τη στιγμή και των βασικών τους συστατικών. Στο τρίτο μέρος παρουσιάζεται η περίπτωση των ελληνικών υπηρεσιών πληροφόρησης του Heal-Legal. Το άρθρο ολοκληρώνεται με μια εκτίμηση για τη φύση και την έκταση των παρεχόμενων από το Heal-Legal υπηρεσιών καθώς και τις εκτιμήσεις για την παροχή αυτής της υπηρεσίας στο μέλλον.

Η αναγκαιότητα της παροχής υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης από και για τις βιβλιοθήκες

Οι Βιβλιοθήκες απετέλεσαν από τη στιγμή της δημιουργίας τους παράθυρα γνώσης προς την ακαδημαϊκή κοινότητα αλλά και το ευρύτερο κοινό. Στην προσπάθειά τους αυτή βρίσκονται συχνά στην ιδιόρρυθμη θέση να πρέπει να προσφέρουν πρόσβαση στη γνώση σε όσο το μεγαλύτερο αριθμό χρηστών, ενώ ταυτόχρονα να προστατεύουν τα δικαιώματα των δημιουργών και των δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας εν γένει. Πρόκειται για ιδιόρρυθμη θέση ακριβώς επειδή οι επιστήμονες

πληροφόρησης που καλούνται να βοηθήσουν το χρήστη να πλοηγηθεί στη θάλασσα της πληροφορίας που του παρέχουν, θα πρέπει να είναι σε θέση να τον βοηθήσουν να πλοηγηθεί και στον ωκεανό των κανόνων που καθορίζουν τους όρους και τον τύπο της πρόσβασης στην πληροφορία που διαθέτουν στο κοινό. Καθώς οι υπηρεσίες πλοήγησης στην πληροφορία αυτοματοποιούνται διαρκώς, αλλά απαιτούν ανθρώπινη παρέμβαση προκειμένου να διατηρήσουν την ποιότητα του επιπέδου παρεχομένων υπηρεσιών, αντίστοιχα θα πρέπει να αναπτύσσονται και οι υπηρεσίες που προσδιορίζουν τους όρους υπό τους οποίους πραγματοποιείται η πρόσβαση στην πληροφορία και στη γνώση αυτή.

Στο πλαίσιο αυτής της εξελικτικής διαδικασίας, οι Βιβλιοθήκες καλούνται να έχουν ένα ολοένα και μεγαλύτερο βάθος γνώσεων πνευματικής ιδιοκτησίας και βαθμό ετοιμότητας σε σχέση με την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς την κοινότητα των επιστημόνων πληροφόρησης και το ευρύτερο κοινό. Έτσι προκύπτουν διάφορα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που σχετίζονται άμεσα με τις υπηρεσίες που οι Βιβλιοθήκες παρέχουν. Αναφέρονται ενδεικτικά ο δανεισμός υλικού σε διάφορες μορφές (ψηφιακή και αναλογική), ο διαδανεισμός, η ψηφιοποίηση και διάθεση του υλικού αυτού, η φωτοτύπηση εντός του χώρου της βιβλιοθήκης, η διάθεση διάφορων βάσεων δεδομένων που ο χρήστης μπορεί να χρησιμοποιήσει κ.ά.

Τα ζητήματα που προκύπτουν είναι συνολικά ζητήματα διαχείρισης και διάθεσης πνευματικής ιδιοκτησίας που ως επί το πλείστον ανήκει σε τρίτους και κατά συνέπεια απαιτεί μια πολύ καλή κατανόηση κυρίως των ακόλουθων θεμάτων (Bay 2001, σελ. 3):

- *Θεμάτων πεδίου εφαρμογής της πνευματικής ιδιοκτησίας:* εδώ το κυρίως ζήτημα είναι κατά πόσο ένα συγκεκριμένο έργο που διατίθεται από τη βιβλιοθήκη εμπίπτει στη ρύθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας ή είναι ελεύθερο δικαιωμάτων και, άρα, βρίσκεται σε αυτό που ονομάζεται «δημόσιος τομέας» (public domain).
- *Θεμάτων εξαιρέσεων και περιορισμών του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας:* πρόκειται για θέματα που απασχολούν κυρίως την κοινότητα των χρηστών-δημιουργών, μια κοινότητα που βρίσκεται σε φάση διαρκούς ανάπτυξης, αφού περιλαμβάνει το σύνολο σχεδόν των διδασκόντων και χρηστών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, αφού είναι εκείνοι που χρησιμοποιούν περιεχόμενο που περιέχει δικαιώματα τρίτων. Οι χρήστες-δημιουργοί έχουν ανάγκη να γνωρίζουν τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν μετασχηματιστικά περιεχόμενο τρίτων χωρίς να χρειάζεται να ζητήσουν προηγούμενη άδεια, καθώς πρόκειται για την κυρίως δημιουργική τους δραστηριότητα.
- *Θεμάτων εκκαθάρισης δικαιωμάτων:* πρόκειται για τις περιπτώσεις στις οποίες οι χρήστες δημιουργοί χρειάζεται να εκκαθαρίσουν δικαιώματα επειδή το περιεχόμενο το οποίο χρησιμοποιούν δεν εμπίπτει σε καμία από τις ανωτέρω δύο κατηγορίες και άρα απαιτείται η λήψη των σχετικών αδειών από τους δικαιούχους.
- *Θεμάτων προσβολής δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας:* πρόκειται για περιπτώσεις όπου για οποιονδήποτε λόγο πρέπει να εξετασθεί ο κίνδυνος προσβολής του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και άρα πρέπει (α) να εκτιμηθεί το εύρος των ζημιών που προκαλούνται, (β) να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να αποφευχθεί η προσβολή και (γ) να προσδιοριστεί ο κύκλος των προσώπων που φέρουν ευθύνη από πιθανές προσβολές
- *Θεμάτων επιλογής αδειών διάθεσης περιεχομένου, δεδομένων και λογισμικού:* πρόκειται για περιπτώσεις όπου δικαιούχοι και δημιουργοί χρειάζονται υπηρεσίες νομικής πληροφόρησης προκειμένου να αποφασίσουν ποια είναι η βέλτιστη άδεια για τη διάθεση του περιεχομένου που έχουν στη διάθεσή τους.

Τίθεται, άρα, κατά άμεσο και επιτακτικό τρόπο το ζήτημα της εκπαίδευσης, τόσο του επιστήμονα πληροφόρησης, όσο και των χρηστών πάνω σε θέματα πνευματικής

ιδιοκτησίας. Ανέκαθεν, οι βιβλιοθηκονόμοι αποτελούσαν το σύνδεσμο ανάμεσα σε αυτούς που παράγουν την πνευματική δημιουργία (συγγραφείς, ακαδημαϊκούς και εκδότες, κ.λπ.) και στους «καταναλωτές» της (χρήστες βιβλιοθήκης), γεγονός το οποίο τους καθιστά κατάλληλους για μια τέτοια διαδικασία (Bay 2001, σελ. 3). Το θέμα επιτείνεται σήμερα ακόμη περισσότερο, καθώς δεν μπορούμε να μιλάμε για απλούς «καταναλωτές» πληροφορίας, αλλά για χρήστες δημιουργούς που μετασχηματίζουν και επαναχρησιμοποιούν την παρεχόμενη γνώση.

Όπως χαρακτηριστικά λέει ο Bay (2001, σελ. 4, 5), κανείς στην ακαδημαϊκή κοινότητα δεν είναι σε καλύτερη θέση να παρέχει εκπαίδευση σε τέτοια θέματα από τον βιβλιοθηκονόμο, ο οποίος, ούτως ή άλλως, ξέρει και εκπαιδεύει τους χρήστες μέσω της πληροφοριακής παιδείας, με διαδικτυακές εκπαιδεύσεις (online tutorials) αλλά και καθημερινά, μέσω των πληροφοριακών ερωτήσεων και των πληροφοριακών εργασιών αλλά και μέσω της καθημερινής τριβής του με το κίνημα της ανοιχτής πρόσβασης, με τους ίδιους τους δημιουργούς και τα δικαιώματά τους, με την λογοκλοπή, κ.λπ. Σύμφωνα με τον Bay (2001, σελ. 4) μάλιστα, δεν πρόκειται για μια απλή αρμοδιότητα που καλό θα ήταν να αναλάβουν αλλά για μια «εκπαιδευτική και ηθική ευθύνη» των βιβλιοθηκονόμων απέναντι στους χρήστες και στην εκπαιδευτική κοινότητα εν γένει.

Μέσα από όλα τα παραπάνω, προκύπτουν και πρακτικά ζητήματα, όπως π.χ. το ποιος είναι ο καταλληλότερος τρόπος που θα πρέπει να υιοθετηθεί για την εκπαίδευση αυτή. Σύμφωνα με τον Horava (2010, σελ. 23) κάποιες από τις πιο σημαντικές μεθόδους είναι, μεταξύ άλλων, η δημιουργία σχετικής ιστοσελίδας, τα εξ' αποστάσεως μαθήματα αλλά και η εξατομικευμένη βοήθεια, κυρίως μέσω της πληροφοριακής εργασίας.

Συγκεκριμένες δράσεις παροχής υπηρεσιών νομικής υποστήριξης από Βιβλιοθήκες και Ενώσεις Βιβλιοθηκών

Προκειμένου να μπορούμε να αξιολογήσουμε τις υπάρχουσες δράσεις παροχής υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης και να σχεδιάσουμε μια δράση προσαρμοσμένη στις ανάγκες της Ελληνικής πραγματικότητας, είναι απαραίτητο να έχουμε μια εικόνα τουλάχιστον των βασικών εφαρμογών παροχής αντίστοιχων υπηρεσιών από τη διεθνή εμπειρία. Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται οι σημαντικότερες από τις σχετικές δράσεις – προγράμματα με έμφαση στις παρεχόμενες από αυτές υπηρεσίες.

IFLA

Η IFLA δημιούργησε την «Επιτροπή για τα πνευματικά δικαιώματα και άλλα νομικά ζητήματα» (Committee on Copyright and other Legal Matters, CLM) προσπαθώντας με αυτό τον τρόπο να εκφράσει την βιβλιοθηκονομική κοινότητα σε θέματα πνευματικά ιδιοκτησίας. Αναπτύσσει δράση κυρίως σε θέματα που αφορούν σε:

- Αμφισβητούμενες διεκδικήσεις-αξιώσεις της κυριότητας του υλικού της βιβλιοθήκης.
- Οικονομικά και εμπορικά εμπόδια που δυσχεραίνουν την πρόσκτηση και την χρήση των πόρων και των αποτελεσματικών υπηρεσιών της βιβλιοθήκης.
- Συνδρομές και άδειες χρήσης.
- Ένα ευρύ φάσμα άλλων νομικών θεμάτων διεθνούς ενδιαφέροντος που αφορούν στις βιβλιοθήκες και στην επιστήμη της πληροφόρησης.

Μέσα στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της είναι να συμμετέχει αλλά και να οργανώνει διάφορες σχετικές εκδηλώσεις, να επιμελείται αντίστοιχων εκδόσεων ενώ επιδιώκει πάντα να εστιάζει τις ενέργειές της σε τομείς της πνευματικής ιδιοκτησίας που συνήθως έχουν τον μεγαλύτερο αντίκτυπο στην βιβλιοθηκονομική κοινότητα και απειλούν την ικανότητα των Βιβλιοθηκών να διατηρούν την ισορροπία ανάμεσα στους τελικούς χρήστες και στους δημιουργούς του πνευματικού έργου. Η δράση της είναι

διεθνής καθώς και η IFLA, στην οποία υπάγεται, είναι ένας διεθνής οργανισμός. Συνεργάζεται συστηματικά με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO), όπου συχνά στέλνει αντιπροσώπους και συμμετέχει σε συναντήσεις από το 2005 μαζί με συναδέλφους από τους διεθνείς οργανισμούς Electronic Information for Libraries (eIFL), Library Copyright Alliance (LCA), International Council on Archives (ICA).

Τέλος, παρακολουθεί στενά τις διεθνείς εμπορικές συμφωνίες που δυνητικά θα μπορούσαν να έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν τις βιβλιοθήκες αλλά και σε εθνικό επίπεδο προσπαθεί να συνεργάζεται με τοπικές βιβλιοθηκονομικές ενώσεις και να παρέχει βοήθεια σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Γενικά θα λέγαμε, ότι η συγκεκριμένη επιτροπή είναι η κύρια πνευματική πηγή και η φωνή της IFLA για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά και για άλλα νομικά ζητήματα (IFLA 2013).

Library Copyright Alliance

Η Συμμαχία των Βιβλιοθηκών για θέματα Πνευματικών Δικαιωμάτων (Library Copyright Alliance, LCA) απαρτίζεται από τρεις μεγάλες βιβλιοθηκονομικές ενώσεις: την American Library Association (ALA), την Association of Research Libraries (ARL) και την Association of College and Research Libraries (ACRL). Τα μέλη της συμμαχίας αυτής, αναγνωρίζοντας τις σημαντικές μεταβολές των νόμων περί πνευματικής ιδιοκτησίας σε συνδυασμό με τη συνεχή αύξηση του ψηφιακού υλικού, ανέλαβαν την επικοινωνία με τους νομοθέτες σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, ώστε να εξασφαλίσουν ότι οι μεταβολές αυτές δεν θα βλάψουν αλλά θα ωφελήσουν τη βιβλιοθηκονομική κοινότητα και τους χρήστες.

Το 2005 η LCA κοινοποίησε 4 βασικές αρχές για την Ανάπτυξη της Διεθνούς Ατζέντας του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Επιγραμματικά:

- Στόχος 1: Ένας ισχυρός και αναπτυσσόμενος δημόσιος τομέας που να παρέχει νέες ευκαιρίες για δημιουργικότητα, έρευνα, ευρυμάθεια.
- Στόχος 2: Αποτελεσματικά προγράμματα και υπηρεσίες σε Βιβλιοθήκες ως μέσα για την προώθηση της γνώσης.
- Στόχος 3: Υψηλά επίπεδα δημιουργικότητας και τεχνολογικής προόδου που προκύπτουν από ατομική έρευνα και μελέτη.
- Στόχος 4: Εναρμόνιση του της νομοθεσίας περί Πνευματικών Δικαιωμάτων (LCA 2013).

eIFL

Η eIFL είναι μια διεθνής μη κερδοσκοπική οργάνωση με έδρα στην Ευρώπη, η οποία διαθέτει ένα παγκόσμιο δίκτυο συνεργατών. Εκπονεί ένα ευρύ φάσμα προγραμμάτων και εκδηλώσεων με σκοπό να αυξήσει και να διευκολύνει την πρόσβαση στη γνώση. Συνεργάζεται με Βιβλιοθήκες σε περισσότερες από 60 αναπτυσσόμενες χώρες και προωθεί την πρόσβαση στη γνώση για την εκπαίδευση, την μάθηση, την έρευνα και την βιώσιμη ανάπτυξη της κάθε κοινότητας.

Μεταξύ άλλων, μια πολύ βασική επιδίωξη της οργάνωσης αυτής είναι η προώθηση ενός δίκαιου συστήματος για τα πνευματικά δικαιώματα, ώστε να μην μπορούν οι πολύ αυστηροί νόμοι της πνευματικής ιδιοκτησίας να περιορίσουν τις Βιβλιοθήκες και την πρόσβαση στην πληροφορία. Σε αυτό τον τομέα, κάποιες από τις σημαντικότερες δράσεις αλλά και επιτεύγματα της είναι: η εκπαίδευση βιβλιοθηκονόμων που συμμετέχουν στο δίκτυο προς υπεράσπιση των ζητημάτων πνευματικής ιδιοκτησίας υπέρ των Βιβλιοθηκών, η βελτίωση των εθνικών νόμων πνευματικής ιδιοκτησίας ως αποτέλεσμα της διεθνούς υποστήριξης που παρέχει το δίκτυο, η συμβολή στη χάραξη διεθνούς πολιτικής στο πλαίσιο του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας, η ανάπτυξη

πρακτικών οδηγιών για τρέχοντα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας (π.χ. για τα ορφανά έργα, για οπτικοακουστικά έργα, κ.λπ.) (eIFL 2013).

Eblida

Η EBLIDA είναι το Ευρωπαϊκό Γραφείο Ενώσεων Βιβλιοθηκών, Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης. Πρόκειται για μια ανεξάρτητη κεντρική ομπρέλα ενώσεων και ιδρυμάτων στο χώρο της Βιβλιοθηκονομίας, της Πληροφόρησης και της Τεκμηρίωσης. Εδώ και 20 χρόνια αναπτύσσει τεχνογνωσία για θέματα πνευματικών δικαιωμάτων και πνευματικής ιδιοκτησίας σε σχέση πάντα με τους οργανισμούς μνήμης. Συνεχώς καλλιεργεί και διατηρεί μια καλή γνώση όλων των νομικών θεμάτων που επηρεάζουν την παροχή και την διάδοση των πληροφοριών στις Βιβλιοθήκες και στα Αρχεία, ασχολείται με ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα κάνοντας προτάσεις σχετικά με νόμους ή αλλαγές σε νόμους που θα μπορούσαν να ωφελήσουν τις Βιβλιοθήκες και τα αρχεία και συνεργάζεται με διάφορους φορείς για να εκπληρώσει τους σκοπούς αυτούς (EBLIDA 2013).

Εκτός από τους προαναφερθέντες οργανισμούς, θα μπορούσαμε να πούμε ότι και πολλές μεμονωμένες Βιβλιοθήκες, κυρίως του εξωτερικού (University of Cambridge 2013, University Library, University of Illinois at Urbana-Champaign 2013, Rhodes College 2013, University of Canberra 2013, κ.ά.), αφιερώνουν ένα κομμάτι της ιστοσελίδας τους για να δώσουν πληροφορίες σχετικά με θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Συχνά μάλιστα, θέλοντας να καλύψουν απορίες αλλά και να εκπαιδεύσουν του χρήστες τους, μέσω των ιστοσελίδων τους, παρέχουν ηλεκτρονικούς οδηγούς, απαντούν σε συχνά ερωτήματα, συγκεντρώνουν χρήσιμους συνδέσμους, αλλά και ότι άλλο θεωρούν απαραίτητο. Θα δούμε λίγο αναλυτικότερα τις περιπτώσεις δυο Βιβλιοθηκών, της Βρετανικής Βιβλιοθήκης και της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, οι οποίες δείχνουν να έχουν ιδιαίτερη δραστηριότητα στον τομέα αυτό:

British Library

Η Βρετανική Βιβλιοθήκη το 2006 δημιούργησε το Business & IP Centre με στόχο την υποστήριξη μικρών επιχειρήσεων, επιχειρηματιών και εφευρετών που επιθυμούν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους. Ο ρόλος του Κέντρου είναι καθαρά συμβουλευτικός πάνω σε θέματα οργάνωσης και δικτύωσης μιας επιχείρησης αλλά και προστασίας της επιχειρηματικής ιδέας οποιουδήποτε ενδιαφερόμενου, δηλαδή σε θέματα πνευματικών δικαιωμάτων. Το Κέντρο για την επίτευξη όλων των παραπάνω προσφέρει στους επαγγελματίες πρόσβαση σε σχετικές βάσεις δεδομένων, σε ειδικές εκδόσεις, οργανώνει μια σειρά από εργαστήρια, συνέδρια και άλλες εκδηλώσεις.

Εκτός από την παροχή της παραπάνω υπηρεσίας, η Βρετανική Βιβλιοθήκη παρέχει και πιο στοχευμένες υπηρεσίες για Βιβλιοθήκες, ειδικά για όσους επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες της. Μέσω σχετικών γραφείων πληροφόρησης πλαισιωμένων από ειδικούς, αλλά και μέσω της υπηρεσίας συχνών ερωτήσεων και την δημιουργία ενημερωτικών εντύπων, παρέχει πληροφορίες για τις διαδικασίες νόμιμης κατάθεσης υλικού στη βιβλιοθήκη, για τη δημιουργία αντιγράφων από εφημερίδες ή από ερευνητικές βάσεις δεδομένων, για εκκαθάριση δικαιωμάτων χρήσης, κ.ά. (Wight 2013)

Library of Congress

Η Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου είναι από τις Βιβλιοθήκες που έχουν μια σημαντική και μακροχρόνια δραστηριότητα στο χώρο των πνευματικών δικαιωμάτων. Στην ιστοσελίδα της γενικά πληροφορεί τους χρήστες της ότι παρέχει τεκμηριωμένες πληροφορίες σχετικά με τους κατόχους των πνευματικών δικαιωμάτων και άλλα σχετικά θέματα που

αφορούν στις εγγραφές του καταλόγου της, στο αρχειακό υλικό της και σε άλλα κείμενα που συνοδεύουν τις συλλογές της (Library of Congress 2012). Για περισσότερες πληροφορίες παραπέμπει στο U.S. Copyright Office, το οποίο μάλιστα το 1897 ξεκίνησε να λειτουργεί ως ξεχωριστό τμήμα της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, ενώ από το 1870 έως τότε (1987), ό,τι αφορούσε στα πνευματικά δικαιώματα, το διαχειρίζονταν η ίδια τη Βιβλιοθήκη. Σήμερα το U.S. Copyright Office είναι μια πολύ σημαντική υπηρεσία της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου που ετησίως καταχωρεί περίπου μισό εκατομμύριο αιτήσεις για δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και όχι μόνο, ενώ από το 1870 ο αριθμός αυτός φτάνει τις 33.654.000 αιτήσεις.

Η κύρια αποστολή του U.S. Copyright Office είναι η προώθηση της δημιουργικότητας με την παροχή και διατήρηση ενός αποτελεσματικού εθνικού συστήματος δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Τα καθήκοντα του Γραφείου αυτού συνοψίζονται στα εξής:

- Στη διαχείριση του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας.
- Στη δημιουργία και διατήρηση ενός δημόσιου αρχείου μέσω της καταγραφής των διεκδικήσεων πνευματικών δικαιωμάτων και της καταχώρισης των σχετικών εγγράφων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που σχετίζονται με τις υποχρεωτικές άδειες (παραχώρησης).
- Στην παροχή τεχνικής βοήθειας προς το Κογκρέσο και προς συνεργαζόμενους φορείς.
- Στην παροχή πληροφοριών προς το κοινό.
- Στη στήριξη της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου με την απόκτηση και τη διάθεση του υλικού που κατατίθεται στις συλλογές της Βιβλιοθήκης.
- Στο να χρησιμεύσει ως μια πηγή για τις εγχώριες και διεθνείς κοινότητες πνευματικών δικαιωμάτων (U.S. Copyright Office 2013).

Πέρα από όλα τα παραπάνω, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφέρουμε και άλλους μεγάλους οργανισμούς με σημαντική δραστηριότητα στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Αν και δεν υπάρχει απαραίτητα άμεση σύνδεση με το βιβλιοθηκονομικό χώρο, σίγουρα υπάρχει σημαντική συμβολή και επιρροή τους στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και της δίκαιης χρήσης.

JISC Legal

Το JISC Legal είναι μια υπηρεσία του JISC, μιας ομάδας Βρετανών ειδικών στις ψηφιακές τεχνολογίες για την εκπαίδευση και την έρευνα. Η συγκεκριμένη νομική υπηρεσία του JISC λοιπόν, λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίσει ότι δεν θα υπάρξουν νομικά εμπόδια για την υιοθέτηση και τη χρήση νέων τεχνολογιών των πληροφοριών στην ευρύτερη εκπαίδευση, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στα ειδικά κολλέγια. Πέρα από αυτό, το JISC Legal επιδιώκει να διευρύνει την κατανόηση νομικών θεμάτων και να εξηγήσει τις επιπτώσεις των νόμων που αφορούν στην τεχνολογία των πληροφοριών, διαθέτοντας νομικές πληροφορίες σε όσους εργάζονται στη Μεγάλη Βρετανία στην εκπαίδευση και στον ευρύτερο τομέα της πληροφόρησης, π.χ. σε βιβλιοθήκες, σε υπηρεσίες τεχνολογίας της πληροφορίας, στα μέσα ενημέρωσης.

Οι κύριοι στόχοι του JISC Legal μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- Στη διάδοση πληροφοριών και στην ευαισθητοποίηση πάνω σε νομικά θέματα που σχετίζονται με τη χρήση της τεχνολογίας των πληροφοριών, ιδιαίτερα σε σχέση με την προστασία των δεδομένων, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, την ελευθερία στην πληροφορία, την αναπηρία και τη σχετική νομοθεσία, κ.λπ.
- Στο να ακολουθεί σχετικές δικαστικές και νομοθετικές εξελίξεις στο Ηνωμένο Βασίλειο και όταν απαιτείται και σε διεθνές επίπεδο και στο να εξετάζει την επίδραση αυτών των εξελίξεων σε αυτό τον τομέα.

- Στο συντονισμό και στην επαφή της εκπαιδευτικής κοινότητας και των αρμόδιων φορέων με έργα και μελέτες σε τομείς που σχετίζονται με τις αρμοδιότητες της υπηρεσίας.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, το JISC Legal:

- Διεξάγει γενική έρευνα.
- Διατηρεί μια ενημερωμένη ιστοσελίδα που περιλαμβάνει Συχνά Ερωτήματα, Νέα, Εκδηλώσεις, Χρήσιμους υπερσυνδέσμους.
- Λειτουργεί υπηρεσία παροχής πληροφοριών μέσω e-mail, fax, τηλεφώνου, ταχυδρομείου σε ένα χρονικό όριο τριών ημερών.
- Λειτουργεί και ενισχύει ομάδες συζήτησης μέσω email.
- Διεξάγει, επιχορηγεί και παρουσιάζει μια σειρά σεμιναρίων, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους σε όλη τη Μεγάλη Βρετανία.
- Εμπλουτίζει την ιστοσελίδα αλλά και το έντυπο αρχείο που διατηρεί με ενημερωτικά έγγραφα και άλλο περιεχόμενο από νομικούς, ακαδημαϊκούς, επαγγελματίες
- Συνεργάζεται με άλλες συμβουλευτικές νομικές υπηρεσίες (Jisc Legal 2013).

World Intellectual Property Organization (WIPO)

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας είναι μια υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών αφιερωμένη στη χρήση της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (διπλώματα ευρεσιτεχνίας, πνευματικά δικαιώματα, εμπορικά σήματα, κ.ά.) ως μέσο για την τόνωση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας.

Όπως αναφέρθηκε αμέσως παραπάνω, η κύρια αποστολή του είναι η προώθηση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας για την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη όλων των χωρών, μέσα από ένα ισορροπημένο και αποτελεσματικό διεθνές σύστημα Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Πιο συγκεκριμένα, ο WIPO προωθεί την ανάπτυξη και τη χρήση ενός διεθνούς συστήματος Πνευματικής Ιδιοκτησίας μέσω:

- Υπηρεσιών, εφαρμόζοντας μεθόδους που καθιστούν ευκολότερη διεθνώς την προστασία για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα εμπορικά σήματα, τα σχέδια, τις ονομασίες προέλευσης και την επίλυση διαφορών Πνευματικής Ιδιοκτησίας.
- Νόμων, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη ενός διεθνούς νομικού πλαισίου Πνευματικής Ιδιοκτησίας που να συμβαδίζει με τις εξελισσόμενες ανάγκες της κοινωνίας.
- Υποδομών, ενισχύοντας τις ικανότητες και τις γνώσεις στη χρήση της Πνευματικής Ιδιοκτησίας για την στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης.

Πολύ βασική είναι επίσης, η συνεργασία με άλλα κράτη μέλη και άλλους φορείς και η παροχή οικονομικής ανάλυσης και στατιστικών στοιχείων (WIPO 2013).

Στον πίνακα που ακολουθεί, φαίνονται συγκεντρωμένες οι σημαντικότερες υπηρεσίες ανά οργανισμό που τις παρέχει:

	IFLA	LCA	EIFL	Eblida	BL	LC (U.S. Copyright Office)	Jisc Legal	WIPO
Ιστοσελίδα	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Συνεργασία με άλλους φορείς-οργανισμούς	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Συμβολή σε διεθνείς εμπορικές συμφωνίες- χάραξη πολιτικών	✓	✓	✓	✓		✓		✓

Έκδοση προτάσεων, ενημερωτικού-πληροφοριακού υλικού	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Εκπαίδευση-Σεμινάρια			✓		✓		✓	✓
FAQs			✓		✓		✓	
eCopyright Office (υποχρεωτική κατάθεση)						✓		
Διεξαγωγή έρευνας							✓	
eHelpdesk							✓	

Πίνακας 2: Οργανισμοί και υπηρεσίες που προσφέρουν

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε, όλοι οι οργανισμοί έχουν μια ενημερωμένη ιστοσελίδα, πράγμα το οποίο είναι αφενός αναμενόμενο και αφετέρου μια από τις ευκολότερες για το χρήστη πηγές πληροφόρησης. Επίσης, όλοι οι οργανισμοί εκδίδουν ή/και δημοσιεύουν ενημερωτικό υλικό, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία συνεργάζεται με άλλους σχετικούς φορείς και έχει μια σημαντική συμβολή στη χάραξη διεθνών πολιτικών και συμφωνιών. Επιπροσθέτως, οι μισοί από τους προαναφερθέντες οργανισμούς διοργανώνουν σεμινάρια και εκπαιδεύουν τους χρήστες τους, ενώ οι τρεις στους οκτώ παρέχουν απαντήσεις σε συχνά ερωτήματα. Επίσης, πρέπει να επισημάνουμε ότι μόνο στο Jisc Legal παρατηρούμε την υποστήριξη ενός ηλεκτρονικού γραφείου πληροφόρησης (e-helpdesk).

Σε κάθε περίπτωση, οι παραπάνω οργανισμοί, ο τρόπος λειτουργίας, η δομή, οι υπηρεσίες και το υλικό που προσφέρουν αποτελεί έμπνευση και απαρχή για όποιον μελλοντικό σχεδιασμό όσον αφορά στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας και στην ελληνική πραγματικότητα.

Η Ελληνική πρωτοβουλία Heal-legal

Το ζήτημα της διαχείρισης της πνευματικής ιδιοκτησίας από τις Ελληνικές Βιβλιοθήκες αποτελεί προϋπόθεση προκειμένου να μπορούν να προσφέρουν τις αναγκαίες υπηρεσίες πρόσβασης στη γνώση που αποτελούν και την καταστατική τους αποστολή. Η δημιουργία υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης είναι εξαιρετικά σημαντική ειδικά στο ακαδημαϊκό συμφραζόμενο με δεδομένη τη φύση των χρηστών των σχετικών βιβλιοθηκών. Τόσο τα μέλη ΔΕΠ όσο και οι φοιτητές και ερευνητές των Ελληνικών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων έχουν άμεση ανάγκη από βασική νομική πληροφόρηση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους σε σχέση με το περιεχόμενο στο οποίο έχουν πρόσβαση, αλλά και αυτό το οποίο οι ίδιοι δημιουργούν.

Η ανάγκη ανάπτυξης και παροχής των σχετικών υπηρεσιών επιτείνεται εξαιτίας των έργων ψηφιοποίησης που αναλαμβάνουν οι Ελληνικές βιβλιοθήκες τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων αλλά και ευρωπαϊκών προγραμμάτων και τα οποία απαιτούν νομική υποστήριξη προκειμένου να είναι το ψηφιακό και ψηφιοποιημένο περιεχόμενο διαθέσιμο στον ευρύτερο δυνατό κύκλο προσώπων. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, όταν διάφορα έργα ψηφιοποίησης έχουν λάβει χώρα τόσο στο πλαίσιο της Οριζόντιας Δράσης Βιβλιοθηκών όσο και των κάθετων δράσεων, όταν πλήθος ψηφιακών βιβλιοθηκών και ιδρυματικών αποθετηρίων έχουν τεθεί σε λειτουργία και όλα αυτά ταυτόχρονα με την αυξανόμενη επιρροή της ανοιχτής πρόσβασης. Ιδίως «οι ενέργειες ψηφιοποίησης και online διάθεσης υλικού διέπονται από ένα πολύπλοκο πλέγμα νομικών ρυθμίσεων και διαδικασιών οι οποίες άλλες φορές

είναι άγνωστες στις Βιβλιοθήκες και άλλες φορές, παρότι γνωστές, γεννούν διάφορα ερωτηματικά που σχετίζονται με ανάγκες και απαιτήσεις συγκεκριμένων εφαρμογών ψηφιοποίησης ή/και διάθεσης ψηφιακού περιεχομένου» (Φράγκου 2011).

Αναγνωρίζοντας όλα τα παραπάνω λοιπόν, ο ΣΕΑΒ, προέβη σε μια σειρά από ενέργειες που συνοψίζονται στα εξής:

- Πραγματοποίησε μια σειρά επαφών με τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας.
- Έγινε Associate member της EBLIDA με συνδρομή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Συμμετείχε σε lobbying της EBLIDA.
- Συνέταξε συγκριτική έκθεση για τις εξαιρέσεις του copyright που αφορούν τις βιβλιοθήκες σε ευρωπαϊκό επίπεδο
- Εξέδωσε ψήφισμα στο 12ο Π.Σ.Α.Β., το οποίο και προώθησε στη Σύνοδο των Πρυτάνεων.
- Διατηρεί και ανανεώνει ιστοσελίδα στον ιστότοπο της HEAL-Link (2013) μέσω της οποίας ενημερώνει και παρέχει τις πιο πρόσφατες πληροφορίες πάνω σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας (Φράγκου 2011).

Καθώς όμως οι ανάγκες διαχείρισης και αντιμετώπισης των θεμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας συνεχώς αυξάνονταν, διαφάνηκε μεγαλύτερη ανάγκη για μια πιο λεπτομερή ενασχόληση με τον συγκεκριμένο τομέα. Έτσι λοιπόν, ο ΣΕΑΒ ανέλαβε την υλοποίηση του Heal-Legal, μιας υπηρεσίας νομικής συμβουλευτικής για θέματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας που αφορούν στα Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ιδρύματα (Ψηφιακή Σύγκλιση, Πρόταση 21.1). Οι βασικοί στόχοι της συγκεκριμένης υπηρεσίας είναι:

- Η επίλυση προβλημάτων σχετικών με τα πνευματικά δικαιώματα.
- Η εκπαίδευση Βιβλιοθηκονόμων στην αντιμετώπιση και διαχείριση σχετικών θεμάτων και η ενημέρωσή τους για τις εξελίξεις στην εθνική και διεθνή νομοθεσία και πρακτική.
- Η καλύτερη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων με αποτέλεσμα την ασφαλέστερη προστασία των δικαιωμάτων των δημιουργών.
- Η ανάδειξη σε μέγιστο βαθμό των θεμάτων που σχετίζονται με το ανοιχτό περιεχόμενο με αποτέλεσμα την ενημέρωση των δημιουργών για τα οφέλη του και για τους τρόπους αδειοδότησης των έργων τους στο πλαίσιο πρωτοβουλιών για ανοιχτό περιεχόμενο.

Αναλυτικότερα, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου έργου προγραμματίστηκε να αναπτυχθούν:

- Πρότυπες διαδικασίες για την εκκαθάριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε σχέση με το υλικό που έχουν οι Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες (π.χ. αρχειακό ή άλλο υλικό).
- Οδηγίες για την αποτίμηση, τον περιορισμό και τη διαχείριση των κινδύνων (risk assessment, mitigation and management) που προκύπτουν από τη χρήση υλικού προστατευόμενου από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.
- Εκπαιδευτικό υλικό για Βιβλιοθηκονόμους σχετικά με θέματα εκκαθάρισης και διαχείρισης πνευματικής ιδιοκτησίας. Προσφορά εκπαιδευτικών σεμιναρίων με χρήση σύγχρονων εργαλείων εξ αποστάσεως ηλεκτρονικής εκπαίδευσης.
- Προτάσεις για αναγκαίες νομοθετικές και διοικητικές αλλαγές σε σχέση με θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, ώστε να μπορούν οι Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες να εκπληρώνουν την αποστολή τους.
- Τυποποιημένες συμβάσεις και διαδικασίες για τη συνεργασία των Βιβλιοθηκών με άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς και οργανισμούς μνήμης (π.χ. αρχαία, μουσεία, ερευνητικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα).

- Μελέτη και προώθηση του ανοιχτού περιεχομένου με έμφαση στις νομικές του προϋποθέσεις και τις οικονομικές συνέπειες.
- Δικτυακός τόπος για την προσφορά υπηρεσιών πληροφόρησης, ενημέρωσης και εκπαίδευσης σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας.
- Μονάδα e-helpdesk για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας με ταυτόχρονη ανάπτυξη γνωσιακής βάσης δεδομένων με χρήση κατάλληλου λογισμικού.

Το έργο ξεκίνησε να υλοποιείται τον Ιούνιο του 2013 απασχολώντας 3 άτομα, έναν νομικό σύμβουλο, μια βιβλιοθηκονόμο και έναν πληροφορικό.

Δικτυακός τόπος Heal-Legal

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ένα από τα υποέργα που προγραμματίστηκε να γίνουν είναι η δημιουργία ενός σχετικού δικτυακού τόπου, στο σχεδιασμό του οποίου μάλιστα δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς, όπως επισημαίνουν και οι Ballard και Teague-Rector (2011), ο σχεδιασμός της ιστοσελίδας μιας υπηρεσίας μιας βιβλιοθήκης είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που μπορεί να καθορίσουν την επιτυχία και εξέλιξή της. Επιπροσθέτως και σύμφωνα με τον Hogava (2010, σελ. 28) οι βιβλιοθήκες οφείλουν να παρέχουν μια ιστοσελίδα στους χρήστες τους με πληροφορίες που αφορούν στα πνευματικά δικαιώματα. Με αυτό τον τρόπο υιοθετούν μια ζωτικής σημασίας μέθοδο διδασκαλίας των βασικών αρχών της πνευματικής ιδιοκτησίας, παρέχουν απαντήσεις για συγκεκριμένες χρήσεις του προστατευμένου υλικού και ενισχύουν την κατανόηση ενός ευρύτερα νομικού τοπίου μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η νομοθεσία και η νομολογία που αφορά στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Αφού μελετήθηκαν έρευνες για τη χρησιμότητα των ιστοσελίδων διαφόρων βιβλιοθηκών που έχουν εκπονηθεί κατά καιρούς (Tidal, 2012; Wu and Lanclos, 2011; Manzari and Trinidad-Christensen, 2006; Bobst Library, 2004, κ.λπ.) αλλά και σε ποιες παραμέτρους πρέπει μια βιβλιοθήκη να επιμείνει ώστε να αναπτύξει με σωστό τρόπο το δικτυακό της τόπο (Poll 2007) δημιουργήθηκε ο ιστότοπος της υπηρεσίας Heal-Legal (Heal-Link 2013a).

Καταλληλότερο λογισμικό για τη δημιουργία του δικτυακού τόπου Heal-Legal κρίθηκε το Joomla 2.5. Το συγκεκριμένο Content Management System αφενός καλύπτει όλες τις προδιαγραφές που ζητούνταν από το τεχνικό δελτίο του προγράμματος, αφετέρου εξυπηρετεί σε πρακτικό επίπεδο το τεχνικό προσωπικό, μιας και υπάρχει σχετική εμπειρία στην εγκατάστασή του. Καθοριστικό παράγοντα για την επιλογή αυτή αποτέλεσε και το γεγονός ότι το Joomla επιτρέπει την εύκολη και αξιόπιστη μεταφορά δεδομένων από τον ήδη ενεργό δικτυακό τόπο του Heal-Link (2013) στο νέο δικτυακό τόπο που σχεδιάζεται στο πλαίσιο του τρέχοντος έργου καθώς και την εύκολη διαχείριση του περιεχομένου του από έναν μη-τεχνικό (π.χ. βιβλιοθηκονόμο).

Η δομή του δικτυακού τόπου πληροφόρησης, ενημέρωσης και εκπαίδευσης για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας μέχρι στιγμής έχει διαμορφωθεί ως εξής (Εικόνα 1, Α):

1. Οριζόντιο μενού, το οποίο περιλαμβάνει τις εξής υποκατηγορίες:
  - Κεντρική
  - Πνευματική Ιδιοκτησία
  - Προσωπικά Δεδομένα
  - Δημόσια Δεδομένα
  - Πολιτιστική Κληρονομιά
2. Κεντρικό μενού, το οποίο δομείται από τις παρακάτω υποκατηγορίες (Εικόνα 1, Β):
  - Διαδικασίες εκκαθάρισης. Περιγράφει τις γενικές διαδικασίες εκκαθάρισης, οι οποίες βρίσκουν πεδίο εφαρμογής στις περισσότερες από τις υποκατηγορίες που ακολουθούν:

- Για Βιβλιοθηκονόμους
- Για Διδάσκοντες,
- Για Υπηρεσίες Πληροφορικής
- Για Διοικητικά Στελέχη
- Για Ερευνητές (Heal-Link 2013a)

Εικόνα 6: Κεντρική σελίδα του ιστότοπου Heal-Legal

Μονάδα e-helpdesk

Το επόμενο έργο του Heal-Legal που τέθηκε σε εφαρμογή είναι η δημιουργία υπηρεσίας e-helpdesk για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας (Heal-Link 2013b). Έπειτα από σχετική έρευνα στη διεθνή βιβλιογραφία, προέκυψε η διαπίστωση ότι η χρήση των ηλεκτρονικών γραφείων πληροφόρησης και γενικότερα των σύγχρονων ηλεκτρονικών υπηρεσιών πληροφόρησης αποτελεί μια αρκετά διαδεδομένη και συνεχώς αναπτυσσόμενη υπηρεσία, ειδικότερα για τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες (Foley 2002, Davis 2007). Το γεγονός αυτό οδήγησε σημαντικούς οργανισμούς να ασχοληθούν με την χάραξη κατευθυντήριων γραμμών ώστε να μπορούν να καθοδηγούν όσες βιβλιοθήκες επιθυμούν να αναπτύξουν σχετικές υπηρεσίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Reference and User Services Association (RUSA 2004), η οποία εξέδωσε τις κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή και υποστήριξη εικονικών υπηρεσιών πληροφόρησης, τις οποίες και συμβουλευτήκαμε πριν από τον σχεδιασμό της συγκεκριμένης υπηρεσίας.

Πολύ σημαντική για την επίτευξη όλων των παραπάνω, είναι η σωστή επιλογή του λογισμικού (RUSA, 2004). Επιπρόσθετα, η Clements (2009) αναφέρει ότι πολλές παράμετροι πρέπει να εξεταστούν πριν από την υιοθέτηση κάποιου σχετικού λογισμικού, κάποιες από τις οποίες είναι το κόστος, οι τεχνικές προδιαγραφές της φιλοξενίας (hosting) του λογισμικού, οι γενικές απαιτήσεις και προδιαγραφές του, η υποστήριξη που προσφέρεται, οι αναβαθμίσεις του και η γενικότερη ανάπτυξή του, η

δυνατότητα και η αναγκαιότητα εκπαίδευσης του προσωπικού και του τελικού χρήστη. Τέλος, προτείνει κάποια βασικά κριτήρια, όπως η ευκολία στη χρήση, όσον αφορά στους τελικούς χρήστες αλλά και στο προσωπικό της βιβλιοθήκης.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω αλλά και τις τρέχουσες δυνατότητες και ανάγκες του συγκεκριμένου έργου, δημιουργήθηκε το Heal-Help (Heal-Link 2013b), μια υπηρεσία ερωτήσεων-απαντήσεων νομικού περιεχομένου. Για το στήσιμο του ηλεκτρονικού γραφείου πληροφόρησης χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό ανοιχτού κώδικα rhpMyFAQ, το οποίο είναι ένα πολύγλωσσο σύστημα Συχνών Ερωτήσεων που υποστηρίζει διάφορες βάσεις δεδομένων για την αποθήκευση των δεδομένων του, ενώ στη συγκεκριμένη εφαρμογή έχει γίνει χρήση της MYSQL. Το rhpMyFAQ παρέχει δυνατότητα ασφαλείας σε επίπεδο χρηστών και ομάδων ενώ κάποια επιπλέον χαρακτηριστικά του είναι: RSS, ενισχυμένη αυτόματη διαπραγμάτευση περιεχομένου, πρότυπα, εκτεταμένη υποστήριξη XML, υποστήριξη PDF, ενσωματωμένο anti-spam, υποστήριξη LDAP, υποστήριξη Twitter και Facebook (rhpMyFAQ Team 2013).

Όπως φαίνεται και στο αριστερό μενού της αρχικής σελίδας (εικ. 2, Α) τα ερωτήματα που έχουν κατατεθεί ή πρόκειται να κατατεθούν πρέπει να ενταχθούν σε μια από τις εξής κατηγορίες:

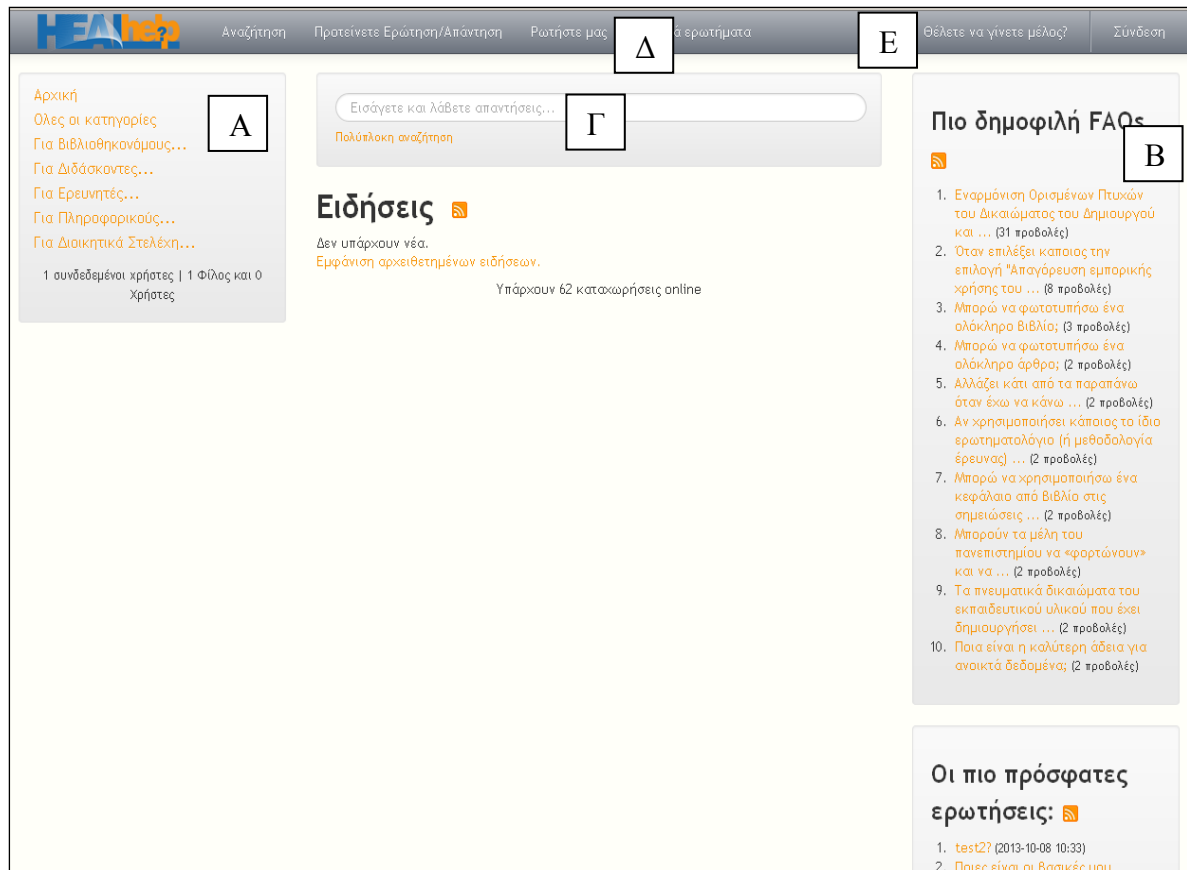
- Για Βιβλιοθηκονόμους...
- Για Διδάσκοντες...
- Για Ερευνητές...
- Για Πληροφορικούς...
- Για Διοικητικά Στελέχη...

Στην δεξιά μπάρα του αρχικού μενού υπάρχει λίστα με τα πιο δημοφιλή Συχνά Ερωτήματα (FAQs), τις πιο πρόσφατες ερωτήσεις, και τις μόνιμα επικολημένες καταχωρήσεις (Εικόνα 2, Β). Αν ο χρήστης επιλέξει να πλοηγηθεί σε κάποια εγγραφή, θα δει επιπλέον και τις υπόλοιπες εγγραφές της τρέχουσας κατηγορίας, όπως επίσης και το σύννεφο ετικετών (tagcloud), αν έχει χρησιμοποιηθεί η πρακτική της επισήμανσης ετικετών (tagging). Επίσης, μπορεί να δει κάποιες επιπλέον λεπτομέρειες, όπως π.χ. πότε έγινε η τελευταία ενημέρωση της εγγραφής

Επίσης, από την αρχική σελίδα δίνεται στο χρήστη η δυνατότητα εγγραφής σε τρία RSS feeds που παρέχουν ενημερώσεις σχετικά με: τις ειδήσεις του Heal-Legal e-helpdesk, τις δέκα πιο δημοφιλείς ερωτήσεις και τις πιο πρόσφατες ερωτήσεις. Επίσης, δίνεται η δυνατότητα εγγραφής στα RSS feeds της σελίδας με τις ανοιχτές ερωτήσεις των χρηστών. Όλες οι ενημερώσεις είναι συμβατές με τις προδιαγραφές του RSS 2.0.

Ο απλός χρήστης (χωρίς εγγραφή και σύνδεση στο σύστημα) έχει τη δυνατότητα να κάνει αναζήτηση στη βάση των ερωτημάτων με 2 τρόπους, χρησιμοποιώντας είτε την γρήγορη είτε την πολύπλοκη αναζήτηση (Εικόνα 2, Γ).

Επίσης, ο απλός χρήστης έχει το δικαίωμα να κάνει υποβολή μιας ερώτησης («Ρωτήστε μας», Εικόνα 2, Δ), αφού προσθέσει το όνομα και το email του και τους σχετικούς captcha κωδικούς. Για να εμφανιστεί δημόσια η ερώτηση αυτή, θα πρέπει πρώτα να περάσει από την έγκριση του διαχειριστή.

Εικόνα 7: Κεντρική σελίδα Heal-Help

Στο πάνω δεξιό πλαίσιο της αρχικής σελίδας (Εικόνα 2, Ε), οι χρήστες έχουν την δυνατότητα να κάνουν εγγραφή στο σύστημά μας. Με αυτό τον τρόπο και όταν το αίτημά τους γίνει αποδεκτό από τον διαχειριστή, αποκτούν περισσότερες δυνατότητες. Αναλυτικότερα, μπορούν να κάνουν:

Πρόταση Ερωτ./ Απαντ.

Επιλέγοντας την επιλογή «Προτείνετα Ερωτ./ Απαντ.» από το βασικό μενού δίνεται η δυνατότητα σε όλους τους εγγεγραμμένους χρήστες να προτείνουν μια νέα ερώτηση. Επιπλέον, τους δίνεται η δυνατότητα να προτείνουν την απάντηση στην ίδια τους την ερώτηση (Εικόνα 3).

Πρόταση για καταχώρηση

Η πρότασή σας δε θα εμφανιστεί αμέσως αλλά θα εκδοθεί από τον διαχειριστή του συστήματος κατά την παραλαβή της. Υποχρεωτικά πεδία είναι τα εξής: Το όνομά σας, το email σας, Κατηγορία, Τίτλος και η καταχώρησή σας. Παρακαλούμε διαχωρίστε τις λέξεις κλειδιά με κενό (space) ή ατλούδητη (tab).

Το όνομά σας:

Το email σας:

Κατηγορία που αναφέρεστε:

Τίτλος:

Η απάντησή σας:

Λέξεις κλειδιά:

Σύνδεσμος για αυτή την εγγραφή:

Παρακαλώ εισάγετε τους χαρακτήρες που διαβάζετε στην εικόνα

Πιο δημοφιλή FAQs

1. Εναρμόνιση Οριζώντων Πτυχίων του Δικαιώματος του Δημιουργού και ... (31 προβολές)
2. Όταν επιλέξει κάποιος την επιλογή "Απαγόρευση εμπορικής χρήσης του ... (8 προβολές)
3. Μπορώ να φωτοτυπώσω ένα ολόκληρο βιβλίο; (3 προβολές)
4. Μπορώ να φωτοτυπώσω ένα ολόκληρο άρθρο; (2 προβολές)
5. Αλλάζει κάτι από τα παραπάνω όταν έκο να κάνω ... (2 προβολές)
6. Αν χρησιμοποιήσει κάποιος το ίδιο ερωτηματολόγιο (ή μεθοδολογία έρευνας) ... (2 προβολές)
7. Μπορώ να χρησιμοποιήσω ένα κεφάλαιο από βιβλίο στις σημειώσεις ... (2 προβολές)
8. Μπορούν τα μέλη του πανεπιστημίου να «φορτώνουν» και να ... (2 προβολές)
9. Τα πνευματικά δικαιώματα του εκπαιδευτικού υλικού που έχει δημιουργήσει ... (2 προβολές)
10. Ποια είναι η καλύτερη άδεια για ανοικτά δεδομένα; (2 προβολές)

Οι πιο πρόσφατες ερωτήσεις:

1. test27 (2013-10-08 10:33)
2. Ποιες είναι οι βασικές μου υποχρεώσεις σε σχέση με ... (2013-10-01 15:03)
3. Πώς μπορώ να χρησιμοποιήσω γεωγραφική πληροφορία που έχει ένα ... (2013-10-01 15:03)
4. Πώς μπορώ να χρησιμοποιήσω δημόσια πληροφορία που έχει ένα ... (2013-10-01 15:03)

Εικόνα 8: Πρόταση ερωτ./ απάντ.

Υποβολή ερώτησης, «Ρωτήστε μας»

Στη σελίδα «Ρωτήστε μας», μπορούν και οι εγγεγραμμένοι, όπως και οι απλοί χρήστες, να προσθέσουν μια νέα ερώτηση χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να προσθέσουν και την απάντηση (Εικόνα 4). Μόλις η ερώτηση κατατεθεί, το rhrMyFAQ τσεκάρει τις λέξεις κλειδιά της ερώτησης και κάνει μια αναζήτηση πλήρους κειμένου στη βάση δεδομένων με τα ήδη υπάρχοντα FAQs. Εάν εντοπιστούν λέξεις που ταιριάζουν, θα σταλούν στο χρήστη κάποιες συστάσεις ανάλογα με την ερώτηση που έχει υποβάλει.

Ρωτήστε μας

Ρωτήστε μας εδώ:

Το όνομά σας:

Το email σας:

Κατηγορία στην οποία αναφέρεστε με το ερώτημα:

Η ερώτησή σας:

Παρακαλώ εισάγετε τους χαρακτήρες που διαβάζετε στην εικόνα

Πιο δημοφιλή FAQs

1. Εναρμόνιση Οριζώντων Πτυχίων του Δικαιώματος του Δημιουργού και ... (31 προβολές)
2. Όταν επιλέξει κάποιος την επιλογή "Απαγόρευση εμπορικής χρήσης του ... (8 προβολές)
3. Μπορώ να φωτοτυπώσω ένα ολόκληρο βιβλίο; (3 προβολές)
4. Μπορώ να φωτοτυπώσω ένα ολόκληρο άρθρο; (2 προβολές)
5. Αλλάζει κάτι από τα παραπάνω όταν έκο να κάνω ... (2 προβολές)
6. Αν χρησιμοποιήσει κάποιος το ίδιο ερωτηματολόγιο (ή μεθοδολογία έρευνας) ... (2 προβολές)
7. Μπορώ να χρησιμοποιήσω ένα κεφάλαιο από βιβλίο στις σημειώσεις ... (2 προβολές)
8. Μπορούν τα μέλη του πανεπιστημίου να «φορτώνουν» και να ... (2 προβολές)
9. Τα πνευματικά δικαιώματα του εκπαιδευτικού υλικού που έχει δημιουργήσει ... (2 προβολές)
10. Ποια είναι η καλύτερη άδεια για ανοικτά δεδομένα; (2 προβολές)

Εικόνα 9: Ρωτήστε μας

Υποβολή απάντησης στα «Ανοιχτά ερωτήματα»

Αυτή η σελίδα εμφανίζει όλες τις ανοιχτές ερωτήσεις και δίνεται η δυνατότητα στους εγγεγραμμένους χρήστες να προσθέσουν μια απάντηση σε κάποια ήδη περασμένη ερώτηση (Εικόνα 5). Για να επιτευχθεί αυτό, ο χρήστης θα οδηγηθεί στη σελίδα «Προτείνετε Ερώτηση/Απάντηση».

The screenshot shows the 'Ανοιχτά ερωτήματα' (Open Questions) section of the HEALhelp website. The page has a navigation bar at the top with links for 'Αναζήτηση', 'Προτείνετε Ερώτηση/Απάντηση', 'Ρωτήστε μας', 'Ανοιχτά ερωτήματα', 'Θέλετε να γίνετε μέλος?', and 'Σύνδεση'. On the left, there is a sidebar with 'Αρχική' and 'Όλες οι κατηγορίες' (All categories) including links for 'Βιβλιοθηκονόμους...', 'Διδάσκοντες...', 'Ερευνητές...', 'Πληροφορικούς...', and 'Διοικητικά Στελέχη...'. The main content area is titled 'Ανοιχτά ερωτήματα' and contains a table of questions. The table has columns for 'Ημερ-νια / Χρήστης' (Date / User) and 'Ερώτηση' (Question). Three questions are listed, each with an 'Απάντηση' (Answer) button. The first question is from user 'Iliana' on 2012-10-22 at 08:46, asking about DVD rental. The second is from 'Iliana' on 2012-10-22 at 08:52, asking about digitalization. The third is from 'Hiliana Arakó' on 2013-10-08 at 10:27, asking about administrative staff. Below the table, it says 'Παραμονή για δημοσκοπήση από διαχειριστές: 1'. On the right, there is a 'Πιο δημοφιλή FAQs' section with a list of 8 popular questions, such as 'Εναρμόνιση Ορισμένων Πτυχών του Δικαιώματος του Δημογράφου και...', 'Όταν επιλέξει κάποιος την επιλογή "Απαγόρευση εμπορικής χρήσης του...', 'Μπορώ να φωτοτυπήσω ένα ολόκληρο βιβλίο;', 'Μπορώ να φωτοτυπήσω ένα ολόκληρο άρθρο;', 'Αλλάζει κάτι από το παρσάκω όταν έχω να κάνω...', 'Αν χρησιμοποιήσει κάποιος το ίδιο ερωτηματολόγιο (ή μεθοδολογία έρευνας)...', 'Μπορώ να χρησιμοποιήσω ένα κεφάλαιο από βιβλίο στις σημειώσεις...', and 'Μπορούν τα μέλη του πανεπιστημίου να "φορτώνουν" και να...'

Εικόνα 10: Ανοιχτά ερωτήματα

Για να ολοκληρωθούν και οι τρεις παραπάνω λειτουργίες, θα πρέπει να δοθεί η τελική έγκριση από τον διαχειριστή.

Υποβολή μετάφρασης

Σε κάθε σελίδα υπάρχει ένα μενού επιλογών διαφόρων γλωσσών και ένα κουμπί μετάφρασης της ήδη υπάρχουσας Συχνής Ερώτησης (FAQ) σε κάποια άλλη γλώσσα. Οι χρήστες θα πρέπει πρώτα να προσθέσουν μεταφρασμένο το όνομα της κατηγορίας, στην οποία θα ενταχθεί η εγγραφή. Διαφορετικά, δεν θα είναι δυνατό να μεταφραστεί και η ίδια η εγγραφή.

Διαμοιρασμός στα Κοινωνικά δίκτυα

Σε κάθε Συχνή Ερώτηση υπάρχουν απευθείας υπερσύνδεσμοι που οδηγούν σε διάφορα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, Delicious, Dig.com) ώστε να διαμοιράζεται το περιεχόμενό της. Υπάρχει, επίσης, η δυνατότητα επιλογής του κουμπιού Like στο Facebook ή της αποστολής με e-mail του URL της FAQ εγγραφής σε ως πέντε αποστολείς. Τέλος, δίνεται η δυνατότητα εξαγωγής των FAQs σε PDF και η δυνατότητα εκτύπωσής τους (Εικόνα 7). Οι παραπάνω επιλογές που αφορούν στα κοινωνικά δίκτυα, ισχύουν και για τους απλούς χρήστες χωρίς Login.

Χρήση Βοηθητικών Συνδέσμων

Για την εξασφάλιση μεγαλύτερης χρηστικότητας υπάρχουν οι εξής χρήσιμοι υπερσύνδεσμοι κάτω από κάθε FAQ εγγραφή:

- **Σχετικά:** δίνονται πληροφορίες σχετικά με την εγγραφή
- **Βαθμολογίστε αυτή την καταχώρηση:** μπορεί ο χρήστης να βαθμολογήσει το πόσο χρήσιμη του φάνηκε η καταχώρηση
- **Πρόταση μετάφρασης:** μπορεί ο χρήστης να προτείνει μια μετάφραση για την συγκεκριμένη καταχώρηση

Στη δεξιά πλευρά υπάρχουν σύνδεσμοι που οδηγούν σε όλες τις εγγραφές της τρέχουσας κατηγορίας και το πλήρες σύννεφο ετικετών (tagcloud) ολόκληρου της Συχνής Ερώτησης (Εικόνα 6).

HEAL-legal

Αναζήτηση Προτείνετε Ερώτηση/Απάντηση Ρωτήστε μας Ανοικτά ερωτήματα Θέλετε να γίνετε μέλος? Συνδρομή

Για Βιβλιοθηκονόμους...

Εναρμόνιση Ορισμένων Πτυχών του Δικαιώματος του Δημιουργού και Συγγενικών Δικαιωμάτων ID #1881

Ενόψει της ψήφισης της Οδηγίας για την Εναρμόνιση Ορισμένων Πτυχών του Δικαιώματος του Δημιουργού και Συγγενικών Δικαιωμάτων στην Κοινωνία της Πληροφορίας Ιανουάριος 2001
 βλ. σελ.: θέση της EBLIDA επί του συγκεκριμένου θέματος
<http://www.eblida.org/uploads/ebliida/10/1167690419.pdf>

Συναφείς καταχωρήσεις

About this FAQ Βαθμολογήστε αυτή την καταχώρηση:

Τελευταία ενημέρωση:	2012-10-22 09:20
Συγγραφέας:	Ilana
Έκδοση:	1.0

δε μπορείτε να εισάγετε σκόλιο για την καταχώρηση αυτή

Πιο δημοφιλή FAQs

1. Εναρμόνιση Ορισμένων Πτυχών του Δικαιώματος του Δημιουργού και ... (31 προβολές)
2. Όταν επιλέξει κάποιος την επιλογή "Απαγόρευση εμπορικής χρήσης του ... (9 προβολές)
3. Μπορώ να φωτοτυπήσω ένα ολόκληρο βιβλίο; (2 προβολές)
4. Μπορώ να φωτοτυπήσω ένα ολόκληρο άρθρο; (2 προβολές)
5. Αλλάζει κάτι από τα παραπάνω όταν έχω να κάνω ... (2 προβολές)
6. Αν χρησιμοποιήσει κάποιος το ίδιο ερωτηματολόγιο (ή μεθοδολογία έρευνας) ... (2 προβολές)
7. Μπορώ να χρησιμοποιήσω ένα κομμάτι από βιβλίο στις σημειώσεις ... (2 προβολές)
8. Μπορούν τα μέλη του πανεπιστημίου να «φορτώσουν» και να ... (2 προβολές)

Εικόνα 6: Κοινωνικά δίκτυα και Εσωτερικές αναφορές

Οι δύο παραπάνω επιλογές που αφορούν στη χρήση κοινωνικών δικτύων και βοηθητικών υπερσυνδέσμων, ισχύουν και για τους απλούς χρήστες χωρίς login.

Το παρόν και το μέλλον των υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης Heal-legal

Η μέχρι τώρα εμπειρία από το σχεδιασμό και την υλοποίηση των υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης του Heal-Legal μας δίνει ανάγλυφη την εικόνα των νομικών ζητημάτων που αντιμετωπίζει η κοινότητα των βιβλιοθηκών στην Ελλάδα σήμερα και τα οποία αποτελούν αντανάκλαση αφενός μεν των προβλημάτων που έχει ο ίδιος ο Ν. 2121/1993 ύστερα από σχεδόν 20 χρόνια από τη θέσπισή του και με μια σειρά από αναθεωρήσεις που έχει υποστεί, κυρίως ως αποτέλεσμα κοινοτικών οδηγιών και δευτερογενώς σε σχέση με ανάγκες που έχουν προκύψει στο εγχώριο οικοσύστημα πνευματικών έργων.

Ενώ η υπηρεσία του Heal-Legal μπορεί να προσφέρει ένα πρώτο επίπεδο υπηρεσιών σε επιστήμονες πληροφόρησης και χρήστες-δημιουργούς Βιβλιοθηκών, αδυνατεί να επιλύσει προβλήματα που σχετίζονται με το ίδιο το γράμμα του νόμου και εκφράζουν τα ζητήματα που αντιμετωπίζει ο χρήστης-δημιουργός στην καθημερινότητά του. Ειδικότερα:

1. *Ζητήματα σε σχέση με την έκταση του δημοσίου τομέα.* Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα είναι κατά πόσο μια σειρά από έργα που έχουν ψηφιοποιηθεί και έχουν μεταφορτωθεί στα διάφορα ιδρυματικά καταθετήρια βρίσκονται εντός του πεδίου εφαρμογής της πνευματικής ιδιοκτησίας. Πρόκειται για έργα που βρίσκονται εκτός προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας (π.χ. γκραβούρες ή αρχιτεκτονικά κτίσματα του 19ου αιώνα), αλλά έχουν ψηφιοποιηθεί τα τελευταία 15 χρόνια. Η προσέγγιση που θέλει τα πνευματικά δικαιώματα να ξαναγεννώνται ενόψει της ψηφιοποίησης περιορίζει αδικαιολόγητα το δημόσιο τομέα και καταστρατηγεί ουσιαστικά την πρόθεση του νομοθέτη να θέσει εκτός πνευματικής ιδιοκτησίας κάποια έργα μετά τη λήξη του χρόνου προστασίας τους. Επιπλέον, παραμένει ουσιαστικό το πρόβλημα της αποτίμησης των πνευματικών δικαιωμάτων επί πληροφοριακών έργων, διαγραμμάτων ή απλών στοιχείων που συχνά δεν μπορεί ο μη ειδικός να εκτιμήσει κατά πόσο βρίσκονται εντός ή εκτός προστασίας.
2. *Ορφανά έργα.* Για ένα μεγάλο όγκο έργων, η εύρεση των δικαιούχων είναι πολύ δύσκολη ή εξαιρετικά χρονοβόρα με αποτέλεσμα να μην είναι οικονομικά εφικτή η εκκαθάριση των δικαιωμάτων προκειμένου να διατεθούν τα έργα προς περαιτέρω

χρήση. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι για ένα σημαντικό αριθμό έργων, ενώ η βιβλιοθήκη μπορεί να προσφέρει πρόσβαση, δε είναι απαραίτητο ότι υπάρχει ένα ξεκάθαρο πλαίσιο σε σχέση με τις πράξεις περαιτέρω χρήσης που μπορεί να διενεργηθούν επί αυτών.

3. *Το πρόβλημα των εξαιρέσεων στο δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.* Το σύστημα των περιορισμών ή εξαιρέσεων στο δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας είναι εξαιρετικά περιοριστικό ως έχει και ουσιαστικά δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί παρά σε ελάχιστες περιπτώσεις για τους χρήστες του υλικού ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Απαιτείται η άμεση επέκταση του εύρους των εξαιρέσεων ώστε να καλύπτουν μία σειρά από δράσεις των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και να φτάνει στο εύρος που επιτρέπει το Ευρωπαϊκό κεκτημένο καθώς και εισαγωγή νέων εξαιρέσεων στο πρότυπο άλλων συστημάτων (π.χ. Ισπανικό, πορτογαλικό ή Αγγλικό σύστημα). Να τονιστεί ότι η λύση της λίστας εξαιρέσεων που έχει επιλέξει ο Έλληνας νομοθέτης δημιουργεί σκληρόνσεις στην εφαρμογή του σχετικού νόμου καθώς αφήνει εκτός εφαρμογής αυτών σειρά από σημαντικές περιπτώσεις χρήσης που θα μπορούσαν να υπαχθούν σε έναν γενικότερο κανόνα εξαιρέσεων στο δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Εξάλλου από μια σκοπιά ενός δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας προσαρμοσμένου στις ανάγκες του 21ου αιώνα κρίνεται σκόπιμη η εισαγωγή θετικών δικαιωμάτων των χρηστών-δημιουργών για συγκεκριμένες χρήσεις έργων που περιοριστικά τίθενται από το νομοθέτη και όχι απλώς ένας κανόνας εξαιρέσεων, πολύ λιγότερο δε μιας λίστας από έργα και πράξεις που εξαιρούνται από την πνευματική ιδιοκτησία.
4. *Ζητήματα παραβιάσεων.* Το ζήτημα της παραβίασης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ειδικά από ερευνητικούς και ακαδημαϊκούς οργανισμούς δεν έχει αντιμετωπιστεί ως αυτοτελές πρόβλημα αλλά εντάσσεται στη γενικότερη πολιτική προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Αυτό έχει ως συνέπεια ότι συχνά εντάσσονται στην ίδια κατηγορία συμπεριφορές με διαφορετική κοινωνική απαξία. Ίσως και στο πεδίο αυτό είναι ανάγκη να υπάρχει μια καλύτερη διαφοροποίηση των ποινών ώστε να ανταποκρίνονται στις ερευνητικές και ακαδημαϊκές πρακτικές αλλά και στην κατανόηση των κανόνων πνευματικής ιδιοκτησίας μέσα σε αυτό το πλαίσιο.

Τα θέματα των δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησία, της επιλογής της κατάλληλης άδειας και η ύπαρξη πανεπιστημιακών κανονισμών και πολιτικών.

Πολλά από τα προβλήματα που εντοπίζονται στην επιλογή των σχετικών αδειών από δικαιούχους που έχουν την ακαδημαϊκή ιδιότητα σχετίζονται άμεσα με την έλλειψη σαφήνειας σε σχέση με το ποιος έχει ιδιοκτησιακά δικαιώματα επί του έργου που δημιουργούν, ενώ συχνά οι διαφορετικές και ασύμβατες αδειοδοτήσεις του περιεχομένου που παράγεται από τα ακαδημαϊκά ιδρύματα οδηγεί σε περιεχόμενο που είναι διαθέσιμο με ανοικτές άδειες αλλά δεν μπορεί εύκολα ούτε να επαναχρησιμοποιηθεί από τρίτους (π.χ. Wikipedia), ούτε να ενταχθεί σε μια ενιαία δεξαμενή ανοικτού περιεχομένου. Τα περισσότερα από τα προβλήματα αυτά θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν εάν είχαμε ενιαίες πολιτικές διάθεσης περιεχομένου από τα πανεπιστήμια αρχικά σε ιδρυματικό επίπεδο και στη συνέχεια σε εθνικό επίπεδο.

Ζητήματα ορολογίας και επικοινωνίας

Η χρήση ορολογίας σχετιζόμενη με την πνευματική ιδιοκτησία από μη νομικούς οδηγεί συχνά σε παρανοήσεις και στην αντιφατική χρήση όρων. Για παράδειγμα συχνά υπάρχει αδιάκριτη χρήση όρων όπως δεδομένα, πληροφορία, περιεχόμενο, έργο, υλικό προκειμένου να γίνει αναφορά στο ίδιο αντικείμενο, ενώ κάθε ένας από τους ανωτέρω όρους τόσο νομικά όσο και πληροφοριακά μπορεί να έχει διαφορετικό περιεχόμενο και, κατά συνέπεια, η χρήση του να επιφέρει διαφορετικές έννομες συνέπειες. Επιπλέον, η επικοινωνιακή προσέγγιση από τους δικαιούχους της πνευματικής ιδιοκτησίας σε σχέση με τη χρησιμοποιούμενη ορολογία συχνά ενέχει αξιολογικές κρίσεις που εγκλωβίζουν την προσέγγιση μας στην πνευματική ιδιοκτησία σε ένα πλαίσιο που δεν ανταποκρίνεται απαραίτητα στις ανάγκες των βιβλιοθηκών. Αναφέρονται ενδεικτικά φράσεις όπως «πειρατεία», «εξαιρέσεις στο δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας», «χρήστες», «εκτός προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας» που έχουν τελείως διαφορετική αξιολογική φόρτιση σε σχέση με τις αντίστοιχες «παραβίαση κανόνων πνευματικής ιδιοκτησίας», «θετικά δικαιώματα χρηστών-δημιουργών», «χρήστες-δημιουργοί», «δημόσιος τομέας», «κοινά». Θα πρέπει να γίνει μια συνειδητή προσπάθεια οι βιβλιοθήκες να αναπτύξουν το δικό τους λεξιλόγιο σε σχέση με την προσέγγιση της πνευματικής ιδιοκτησίας και να προσπαθήσουν να το καθιερώσουν και ως εκπαιδευτικό υλικό για τη νέα γενιά χρηστών-δημιουργών των Βιβλιοθηκών. Μόνο έτσι μπορεί να ενισχυθεί η προστασία των δημιουργών που -όχι μόνο στη χαραυγή του 21ου αιώνα- είναι σχεδόν πάντοτε χρήστες-δημιουργοί.

Βιβλιογραφία

- Ballard, A.F., Teague-Rector, S. (2011) 'Building a library Web site: strategies for success', *C&RL News*, 132-135.
- Bay, M.T. (2001) 'Copyright and the Need for Academic Libraries to Educate Patrons.', διαθέσιμο στο: <http://eric.ed.gov/?id=ED455840> [ανακτήθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 2013].
- Bobst Library (2004) Usability Testing at Bobst Library at New York University [online], *Usability Testing*, διαθέσιμο στο: <http://www.nyu.edu/library/resources/usability/> [ανακτήθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 2013].
- Clements, C. (2009) 'Implementing instant messaging in four university libraries', *Library Hi Tech*, 27(3), 393-402.
- Davis, K. (2007) 'AskNow Instant Messaging: innovation in virtual reference', *The Australian Library Journal*, 56(2), 152-174.
- EBLIDA (2013) Activities - European Bureau of Library Information and Documentation Associations [online], διαθέσιμο στο: <http://www.eblida.org/activities/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- EIFL (2013) EIFL-IP: Copyright and Libraries [online], διαθέσιμο στο: <http://www.eifl.net/copyright> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Foley, M. (2002) 'Instant Messaging Reference in an Academic Library: A Case Study', *College & Research Libraries*, 63(1), 36-45.
- Heal-Link (2013) Θέματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας [online], διαθέσιμο στο: <http://www.lib.uom.gr/heal-link-copyright/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Heal-Link (2013a) Healegal [online], διαθέσιμο στο: <http://lib2.uom.gr/healegal3/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Heal-Link (2013b) Heal Link E-helpdesk [online], διαθέσιμο στο: <http://lib2.uom.gr/healhelp/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Horava, T. (2010) 'Copyright communication in Canadian academic libraries: a national

- survey / Les modes de communication concernant les droits d'auteur dans les bibliothèques universitaires canadiennes: une enquête nationale', *Canadian Journal of Information and Library Science*, 34(1), 1–38.
- IFLA (2013) International Federation of Library Associations and Institutions [online], διαθέσιμο στο: <http://www.ifla.org/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Jisc Legal (2013) Jisc Legal Home [online], διαθέσιμο στο: <http://www.jisclegal.ac.uk/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- LCA (2013) Library Copyright Alliance [online], διαθέσιμο στο: <http://www.librarycopyrightalliance.org/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Library of Congress (2012) Legal Notices [online], διαθέσιμο στο: <http://www.loc.gov/homepage/legal.html> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Manzari, L., Trinidad-Christensen, J. (2006) 'User-Centered Design of a Web Site for Library and Information Science Students: Heuristic Evaluation and Usability Testing', *Information Technology and Libraries*, 25(3), 163–169.
- phpMyFAQ Team (2013) phpMyFAQ Homepage - Open Source FAQ Software | Welcome [online], διαθέσιμο στο: <http://www.phpmyfaq.de/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Poll, R. (2007) 'Evaluating the library website: Statistics and quality measures', in *World Library and Information Congress*, Παρουσιάστηκε στο 73ο IFLA General Conference and Council, Durban, South Africa.
- Rhodes College (2013) Intellectual Property [online], διαθέσιμο στο: <http://www.rhodes.edu/academics/12942.asp> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- RUSA (2004) Guidelines for Implementing and Maintaining Virtual Reference Services [online], διαθέσιμο στο: <http://www.ala.org/rusa/resources/guidelines/virtrefguidelines> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Tidal, J. (2012) 'Creating a user-centered library homepage: a case study', *OCLC Systems & Services*, 28(2), 90–100.
- U.S. Copyright Office (2013) U.S. Copyright Office [online], διαθέσιμο στο: <http://www.copyright.gov/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- University Library, University of Illinois at Urbana-Champaign (2013) Intellectual Property Rights [online], διαθέσιμο στο: <http://www.library.illinois.edu/doc/researchtools/guides/subject/iprights.html> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- University of Cambridge (2013) Research Data Management - Intellectual Property Rights (IPR) [online], διαθέσιμο στο: <http://www.lib.cam.ac.uk/dataman/pages/IPR.html> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- University of Canberra (2013) Copyright at UC: Copyright [online], διαθέσιμο στο: <http://www.canberra.edu.au/copyright> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Wight, C. (2013) The British Library - The World's Knowledge [online], διαθέσιμο στο: <http://www.bl.uk/> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- WIPO (2013) World Intellectual Property Organization [online], διαθέσιμο στο: <http://www.wipo.int/portal/index.html.en> [ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2013].
- Wu, S.K., Lanclos, D. (2011) 'Re-imagining the users' experience: An ethnographic approach to web usability and space design', *Reference Services Review*, 39(3), 369–389.
- Φράγκου, Άννα (2011) *HEAL-Legal: Υπηρεσία Νομικής Συμβουλευτικής Σε Θέματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας Που Αφορούν Στα Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ιδρύματα*.